

YTTRANDE

2022-02-14

Ku2021/02071

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Riksförbundet Sveriges Konstföreningars yttrande över betänkandet SOU 2021:77 Från kris till kraft Återstart för kulturen (Ku2021/02071)

Inledning

Riksförbundet Sveriges Konstföreningar organiserar och stöttar de aktörer i konstvärlden som på ideell basis arrangerar konstutställningar, driver konstprojekt och galleriverksamhet samt arbetar konstbildande.

Med ca 610 anslutna konstföreningar organiserade i 24 distrikt är vi ett av den ideella kulturens största förbund. Vår organisation representerar omkring 144 000 enskilda medlemmar som tillsammans utgör en stor del av landets utställningsarrangörer och konstintresserade utställningsbesökare. De utställningar och andra konstbildande arrangemang som Riksförbundet Sveriges Konstföreningars medlemmar arrangerar når varje år en samlad publik på flera hundra tusen besökare i hela landet.

Genom sin unika ställning som förmedlare av konst och lokal mötesplats utgör konstföreningarna en viktig del av konstens ekosystem. Deras betydelse för uppfyllelsen av de kulturpolitiska mål som utredningen behandlar inom bildkonstområdet är svår att överskatta. Riksförbundet Sveriges Konstföreningar ser positivt på utredningen *Från kris till kraft* som vi anser identifierat en rad viktiga aspekter av det komplexa system som bär svenskt kulturliv. Vi delar i stort den problemanalys som rapporten presenterar och hoppas med vårt remissvar ge ytterligare bidrag till konstruktiva lösningar för ett starkt kulturliv även i framtiden.

I Riksförbundet Sveriges Konstföreningars föreliggande yttrande över betänkandet SOU 2021:77 ligger fokus på bildkonsten. Förslag som vi inte kommenterar har vi varken tagit ställning för eller emot.

Vi vill här även lyfta att Riksförbundet Sveriges Konstföreningar intervjuades i samband med att betänkandet togs fram vilket inte finns noterat i bilaga 3

2.1.11 Kultursektorn riskerar ett kompetenstapp.

En stor del av landets konsthallar och gallerier drivs idag av konstföreningar, både allmänna och konstnärdrivna. De har mycket små ekonomiska ramar för sin verksamhet och i de flesta fall utförs allt arbete ideellt. Utan anställda har dessa verksamheter i stor utsträckning pausat all publik verksamhet under pandemin. En stor del av konstföreningarna är lokalhållande organisationer med löpande kostnader för sina utställningsrum. För andra lokalhållande organisationer som Folkets Hus och Parker, Bygdegårdarnas Riksförbund och Våra Gårdar avsatte regeringen 2020 ett riktat stöd på SO miljoner medan konstföreningarna blev utan.

De pandemistöd som riktats till konstföreningarna har fokuserat på stöd till anlitade konstnärer vilket varit bra, men inte tillräckligt, då det även kostar att hålla en lokal, producera utställningar och hålla öppet för publik.

Vi föreslår att stöden ses över så att de av civilsamhällets föreningar som arbetar med publik verksamhet till exempel utställningsproduktion ges möjlighet att finnas kvar och bedriva sin verksamhet.

De medel till utställningsersättning från KUR som vi idag administrerar bör räknas upp varje år samt utökas med en lika stor summa till medverkansersättning att betala ut till på konstföreningarna utställande konstnärer enligt MU-avtalet.

En ny form av verksamhetsstöd som konstföreningar kan söka i egenskap av utställningsarrangörer bör inrättas.

I egenskap av lokalhåll/ande kulturföreningar bör konstföreningarna ges tillgång till de resurser som avsätts för lokaler på lika villkor som övriga lokalhåll/ande organisationer. Då detta hittills inte skett, bör konstföreningarna kompenseras med ett riktat stöd för drift av lokaler av den typ som Folkets Hus och Parker, Bygdegårdarnas Riksförbund och Våra Gårdar fått del av via Boverket.

2.1.15 Det finns en risk för lägre deltagande

I utredningen lyfts publiktappet som ett framtida problem. Vi delar den bedömningen men ser problemet som övergående då vi är övertygade om att bara utbudet finns kommer publiken successivt att återvända.

Det som måste förhindras är att arrangörer kan komma att lägga ner sin verksamhet. Med dem försvinner även utbudet och då finns det inget att återvända till, vilket skulle slå hårt mot hela kultursektorn.

Vi vill därför understryka vikten av att de förslag till stöd för utställningsarrangörer inom bild- och /ormområdet som utredningen lyfter och de förslag vi lägger fram i det här yttrandet tas på allvar och genomförs.

3.2.3 Kommuner och regioner står inför ekonomiska utmaningar.

I utredningen lyfter man fram det paradoxala faktum att stödet till kulturutövarna har minskat samtidigt som kommunerna och regionernas kostnader för kulturen ökat.

Mot bakgrund av detta vill vi understryka vikten av reglering så att för kulturen avsatta medel inte används till finansiering av fler kommunala och regionala tjänstemän utan i stället går direkt till etablerade konstföreningar och andra kulturarrangörer. På så sätt stimulerar man till en ökad kvalitet och får mer konstutställningar, teaterföreställningar och konserter i stället för mer kulturadministration för pengarna.

7.2.2 Återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor

Vi ansluter till utredningens slutsats att bild- och formområdets infrastruktur tillhör kulturlivets svagaste, något som blivit än tydligare under pandemin.

I utredningen kap 3.6.4 står att: "De fristående aktörerna är ofta flexibla och experimentella men saknar de resurser som finns på institutionerna. Samverkan mellan kulturinstitutioner och det fria

kulturlivet samt ideella aktörer kan möjliggöra kulturella och konstnärliga projekt som ingen av parterna hade kunnat genomföra själva. Vi bedömer att samverkan kan gynna utvecklingen hos både kulturinstitutioner och det fria kulturlivet och därför bör stimuleras med riktade bidrag". Vi instämmer med detta och ser positivt på förslaget att stärka det fria konstlivet så att det i framtiden kan bli den experimentella arena för ny konst och unga konstnärer som dessa aktörer ofta är i till exempel Tyskland och Frankrike. Men för det behövs betydligt mer långtgående insatser än den utredningen föreslår.

Vi ser positivt på att man i utredningen understryker vikten av att de återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor man förordar inte bör ges till redan finansierade institutioner utan i stället riktas mot det fria kulturlivets aktörer. Att detta föreslås ske inom ramen för kultursamverkansmodellen ställer vi oss dock tveksamma till.

Att som utredningen föreslår förstärka anslag 1.6 Bidrag till regional kulturverksamhet med 100 miljoner för att bland annat "stärka kulturområden med svaga strukturer och skapa samarbeten mellan regionala kulturverksamheter, kommunala kulturverksamheter, det fria kulturlivet och ideella kulturaktörer" är i grunden bra, men här saknas mer konkreta förslag på hur det är tänkt att dessa regionala stöd ska nå civilsamhällets aktörer för att uppnå de resultat utredningen hänvisar till.

Vill man stärka konstens infrastruktur genom att stimulera samverkan mellan det fria kulturlivets aktörer och institutionerna är det viktigt att de nya stödformer som tas fram riktas mot det fria kulturlivet och inte mot institutionerna. På det sättet blir samarbetet mer jämlikt, samtidigt som det garanterar att offentliga medel tänkta att stödja bild- och formkonstens hela infrastruktur inte endast blir en förstärkning av redan finansierade konstinstitutioners budgetar.

7.3.1 Stärk stödet till den fria kulturen

Vi delar utredningens bild att arrangörerna är avgörande för konstnärernas möjlighet att ställa ut. Stärks deras ekonomiska förutsättningar ökar deras möjligheter att ge skälig ersättning till konstnärer samtidigt som konsten når en bredare publik.

Utredningen visar att det inte bara är konstnärer utan även många andra yrkesgrupper inom kulturen som drabbats hårt av pandemin. En sådan som utredningen speciellt lyfter fram är frilansande utställningscuratorer. Det är en grupp som redan innan pandemin hade en mycket begränsad arbetsmarknad och svårt att hitta uppdrag. Vi ställer oss därför positiva till utredningens förslag att det bör inrättas ett särskilt stöd som stärker utbytet mellan frilansande curatorer och utställningsarrangörer.

Genom samarbetet med vår tyska systerorganisation ADKV vet vi att det är vanligt att tyska konstföreningar har en curator anställd som konstnärlig ledare, en ordning som stärker ideellt drivna konsthallar samtidigt som det bidrar till en mer jämn nivå i utbudet mellan institutioner i större och mindre städer. Vi föreslår därför att de medel som utredningen föreslår ska avsättas till fria aktörer inom bild- och /ormområdet finansierar en helt ny stödform där landets konstföreningar och andra fria utställningsarrangörer inom bild- och /ormområdet ges möjlighet att söka medel för att producera en utställning curerad av en frilansande curator. En sådan stödform skulle förutom att den ger nytexaminerade curatorer värdefull

arbetslivserfarenhet även öka kompetensen hos landets konstföreningar, stärka konstens infrastruktur och i hög utsträckning bidra till tillgänglighetsmålet. Många som idag aldrig ges möjlighet att möta samtida konst skulle erbjudas konstmöten och konstupplevelser de aldrig hade kunnat föreställa sig, samtidigt som fler konstnärer skulle få ställa ut sin konst i nya intressanta sammanhang. Något som även skulle bidra till ett ökat intresse för samtidskonst hos unga och medverka till att fler av dem som idag inte söker till konsthögskolor eller curatorsutbildningar skulle se yrken som konstnär, utställningsproducent eller curator som möjliga karriärsval även för dem. På det sättet skulle detta stöd även kunna vara en viktig insats för att bredda deltagandet och riva hinder som bidrar till snedrekrytering i kulturlivet.

Vill man ytterligare förstärka bidraget kan ytterligare medel tas från det nationella återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor riktat till det fria kulturlivet som utredningen lägger fram förslag om i avsnitt 7.2.2.

7.3.3 Stärk kultursamverkansmodellen

När man talar om kultur och finansiering kommer kultursamverkansmodellen förr eller senare upp. Vår uppfattning är att det idag finns ett glapp mellan de mycket övergripande kulturplaner regionerna tar fram och de medel som finns i modellen, vilka redan från början öronmärkts för de regionala och i vissa fall kommunala institutionerna. Detta blir vilseledande både för kulturutövarna och det fria kulturlivets arrangörer som lurats att tro att det i kultursamverkansmodellen finns utrymme även för dem.

Ett problem med kultursamverkansmodellen är att den tenderar att stärka redan etablerade institutioner på konstnärernas, konstföreningarnas och andra fria aktörers bekostnad, dem som bär upp konstlivet i hela Sverige. Detta är viktigt att beakta om ytterligare medel tillförs modellen.

7.3.4 Stärk förutsättningarna för civilsamhällets kulturaktörer

Vi vill här speciellt understryka civilsamhället och den ideella sektorns viktiga roll för att samtidskonsten ska kunna nå ut till alla i hela landet.

Våra medlemmar har länge larmat om att de bidrag de tidigare fått från kommunen till stor del försvunnit. Befintliga stödsystem har inte räknats upp utan sakta urholkats samtidigt som de till stor del övergått till riktade projektbidrag, vilket motverkat dem som vill driva en mer långsiktig verksamhet. Detta tillsammans med att samtidskonsten blivit allt mer konceptuell och komplex har successivt lett till att skillnaden mellan de professionella aktörerna och den ideella konstvärlden ökat. På det sättet utestängs en stor del av befolkningen från att möta samtidskonst och engagera sig i det demokratiska samtal som den bjuder in till. Att man i allt högre utsträckning måste bo på en ort med en offentligt finansierad konstinstitution för att få tillgång till ett utbud av samtida konst av hög kvalitet är ett hot mot delaktighetsmålet.

Vi ser att det skulle gynna både konstnärerna, konstlivet och samhället i stort om man underlättade för dem som på ideell basis engagerar sig och producerar samtidskonstutställningar. Här är det viktigt att se till att de stöd som redan finns följer kostnads- och löneutvecklingen så att kulturen inte tillåts hamna på efterkälken.

7.3.5 Långsiktiga stöd

Att stora delar av verksamheten i det fria kulturlivet finansieras med tillfälliga projektbidrag eller verksamhetsbidrag som sällan löper över mer än ett år är sedan länge känt. Det är därför positivt att utredningen tydligt lyfter fram hur detta, speciellt i det fria kulturlivet, skapar stor osäkerhet kring de olika verksamheternas långsiktiga ekonomiska förutsättningar vilket hämmar verksamheten och motverkar långsiktigt uppbyggnadsarbete av stabila infrastrukturer.

Den ökande projektifieringen av kulturen har drabbat bild- och formkonsten extra hårt och är en viktig de/orsak till varför bild- och formkonstens infrastruktur är förhållandevis svag. Vi ställer oss därför mycket positiva till utredningens förslag att Kulturrådet ska kunna fördela fleråriga verksamhetsbidrag till det fria kulturlivet. Detta skulle möjliggöra planering, konstnärlig utveckling och förnyelse, men också ge landets ideella kulturorganisationer förutsättningar för att på lång sikt bygga upp och utveckla en starkare infrastruktur på bild- och formkonstens område. Då de riktlinjer för bidragsgivning som staten sätter upp även tjänar som modell för regionala och kommunala strukturer för bidragsgivning är vår förhoppning att mer långsiktiga statliga verksamhetsbidrag i förlängningen även kommer att betyda mer långsiktiga stöd till det fria kulturlivet på regional och kommunal nivå.

7.6.5 Stärkt rådgivning om upphovsrätt

Det finns ett stort behov av ökad kunskap om upphovsrättsliga frågor bland våra medlemmar. Inte minst har den nya digitala tekniken skapat ett uppdämt behov av information kring vilka regelverk som gäller när man publicerar material i till exempel sociala media och på andra digitala plattformar.

Vi ser därför positivt på förslaget att både konstnärernas upphovsorganisationer och yrkesförbund och beställarsidansbranschorganisationer föreslås få 5 000 000 avsatta till ändamålet och hoppas att man i dessa grupper även innefattar civilsamhällets utställningsarrangörer.

7.6.6 Följ kulturlivets förutsättningar att producera och tillgängliggöra kultur digitalt

Vi anser att utredningens förslag på det här området är både otillräckligt och förvånande mot bakgrund av att man i kapitel 3 lagt så stort fokus på det faktum att pandemin på många sätt varit en katalysator för förändring och utveckling i kultursektorn. Vilket är något vi håller med om. Vi ser den digitala utveckling som skett som mycket positiv, men menar att vi trots det fortfarande bara är i början av en mer omfattande utveckling. Ser vi till arbets- och föreningslivet har fokus främst legat på att lära sig använda digitala verktyg som Zoom och Teams för möten och webinarier, medan landets konstinstitutioner, som haft större resurser till sitt förfogande, på olika sätt lagt om verksamheten och visat ett tidigare analogt utbud digitalt.

Som utredningen säger är det viktigt att det digitala utbudet inte enbart blir ett alternativt sätt att tillgängliggöra kultur utan även ett konstnärligt uttryck i egen rätt och det finns därför anledning att stödja en sådan utveckling. Vi tycker att det är bra att man i utredningen lyfter att pandemin tydliggjort att mindre kulturaktörer ofta saknar de resurser i form av tillgång till funktionella lokaler, digital teknik, kompetens och de plattformar som krävs för att delta i framtidens digitala kulturproduktion och göra digital konst tillgänglig för fler.

Då Riksutställningar, som hade varit den naturliga partnern för detta arbete, inte längre finns kvar föreslår vi att Moderna Museet och Nationalmuseet, som båda är statliga myndigheter med ett nationellt uppdrag, i sina respektive regleringsbrev ges

uppdraget att skapa en utbildningsplattform med fokus på digital konstförmedling och ny digital konst, öppen för alla.

7.10.3 Stöd utvecklingen av en nationell plattform för utställningsaktörer inom bild- och formkonst

Vi tycker att utredningens förslag om att ge statligt stöd på en miljon kronor årligen för att utveckla en nationell plattform för utställningsarrangörer inom samtida bild- och formkonst är mycket bra. Genom nedläggningen av Riksutställningar, som ursprungligen var en organisation uppbyggd av civilsamhällets aktörer i samverkan med Nationalmuseum med syfte att fylla behovet av en gemensam resurs för utställningsarrangörer i hela landet, har både institutionerna och civilsamhällets utställningsarrangörer förlorat en viktig resurs och behovet av att ta fram en gemensam nationell plattform som kan ersätta det som gått förlorat är stort.

Vi delar däremot inte utredningens förslag på hur detta bör gå till. Vår organisation representerar ensam 610 utställningsarrangörer och vi är bara en aktör av många. Andra nationella organisationer inom fältet är Konstfrämjandet, Konsthantverkscentrum, Centrumbildningarna för konst, Galleriförbundet med flera. Utöver dem finns en mängd privata kommunala och regionala konsthallar och museer och flera ytterligare konstföreningar som inte är anslutna till oss. Avsätter staten medel för att bygga en gemensam plattform för alla landets utställningsarrangörer bör alla aktörer verksamma inom fältet bjudas in att delta i arbetet på lika villkor. Då Riksutställningar inte längre finns, är vårt förslag att uppdraget går till ett nytt nätverk för utställningsarrangörer.

I ett sådant nätverk representeras den ideella och privata sektorn bäst av sina olika förbund. De två redan existerande nätverken KIS (kommunala och regionala konsthallar) och Klister (mindre konsthallar både kommunala och privata) kan representera konsthallar anslutna till dem. Övriga konsthallar, konstmuseer och andra aktörer som arbetar med utställningsproduktion vilka inte har någon centra/organisation som kan representera dem bör bjudas in var för sig.

På det sättet kommer alla i landet verksamma utställningsarrangörer att inkluderas och alla synpunkter både från offentligt finansierade och ideella aktörer kommer att beaktas. Med de medel utredningen föreslår ska avsättas till detta kan en projektledare anställas för att leda arbetet med att kartlägga behoven och utifrån dessa bygga upp en nationell plattform för utställningsaktörer som arbetar med bild- och formkonst.

7.10.4 Utred förutsättningarna för en kulturstiftelse.

Vi delar utredningens bedömning att man bör utreda förutsättningarna för bildandet av en kulturstiftelse där statliga och privata medel matchas.

Samtidigt tror vi att en sådan utredning bör ha ett bredare perspektiv än att bara undersöka möjligheten att bilda en stiftelse. I stället bör man lyfta fram och titta på flera alternativa lösningar, där modeller från andra länder som Danmark, Finland och Tyskland bör tas fram som underlag och inspiration.

Är tanken att kulturen i hela landet ska stärkas tror vi att flera mindre lokala stiftelser skulle kunna vara en möjlig väg.

Den statliga delen av finansieringen till sådana stiftelser skulle kunna tas både från Postkodsstiftelsen och från Allmänna arvsfonden vilka idag redan finansierar en stor del av det fria kulturlivet. De har stora ackumulerade förmögenheter som skulle kunna överföras till en mer långsiktig finansiering av kulturen. En sådan modell skulle även stärka den konstnärliga friheten och självständighetsmålet.

På uppdrag av Riksförbundet Sveriges Konstföreningar

&tPA Burman
//
Greta Burman

förbundschef Riksförbundet Sveriges Konstföreningar

greta@sverigeskonstforeningar.nu

www.sverigeskonstforeningar.nu